

**ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ
ХИЛЕНДАРСКИ“
ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК**

Красилина Георгиева Колева-Костова

**БЪЛГАРСКОТО СЛОЖНО СМЕСЕНО
ИЗРЕЧЕНИЕ – ИЗСЛЕДВАНЕ НА
СТРУКТУРОГРАФСКИ МОДЕЛИ И
СИНТАКТИЧНИ СКИЦИ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане
на образователна и научна степен „доктор“

Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление: 2.1. Филология

Докторска програма: Съвременен български език

Научен ръководител:
доц. д-р Петя Иванова Несторова

Пловдив
2025

Дисертационният труд „Българското сложно смесено изречение – изследване на структурографски модели и синтактични скици“ е обсъден и насрочен за публична защита пред научно жури на заседание на катедра „Български език“ при Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“, състояло се на 17.11.2025 г.

Дисертационният труд съдържа общо 442 стандартни компютърни страници и се състои от увод, три глави, заключение, библиография (138 източника), списък на експертираните източници и три приложения.

Научно жури:

Проф. д-р Петя Начева Осенова

Проф. д-р Руска Събева Станчева

Доц. д-р Галина Михайлова Петрова

Доц. д-р Майя Димитрова Кузова

Доц. д-р Борян Георгиев Янев

Защитата на дисертационния труд ще се състои на **06.03.2026 г. от 14.00 ч.** в Заседателната зала на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Ректорат, ул. „Цар Асен“ 24.

Материалите по защитата са на разположение в Университетската библиотека, Ректорат, ул. „Цар Асен“ 24.

Съдържание на дисертационния труд

Увод

I глава. Сложното изречение и терминът „период“ в българската синтактична традиция

1.1. Сложното изречение в българското езикознание от 50^{-те} години на XIX век до съвременността (2024 г.) – изследвания и тенденции

1.1.1. Теоретично описание на сложните изречения в периода на Българското възраждане – приносите на Йоаким Груев, Иван Момчилов и Тодор Икономов

1.1.2. Теоретично описание на сложните изречения в периода от 80^{-те} години на XIX век до края на XIX век

1.1.3. Теоретично описание на сложните изречения в периода от началото на XX век до 40^{-те} на XX век

1.1.4. Теоретично описание на сложните изречения в периода от 40^{-те} години на XX век до 70^{-те} на XX век

1.1.5. Теоретично описание на сложните изречения в периода от 80^{-те} години на XX до края на XX век

1.1.6. Теоретично описание на сложните изречения в периода от началото на XXI век до наши дни (2024 г.)

1.2. Теоретични основи и развитие на термина „период“ в българската синтактична традиция

1.2.1. Понятието „период“ във възрожденските граматики

1.2.2. Понятието „период“ в следосвободженските граматики

1.2.3. Понятието „период“ в научните трудове от 90^{-те} години на XX век до наши дни (2024 г.)

II глава. Теоретична платформа на изследването

2.1. Генеративната граматика като теоретична основа на изследването

- 2.2. Понятиен апарат на теорията *Управление и свързване*
- 2.2.1. Конституентна граматика
- 2.2.2. Словосъчетания между синтактичните категории (лексикални и функционални)
- 2.2.3. Функционални категории
- 2.2.3.1. Група на комплентизаторите (CP)
- 2.2.3.2. Съгласувателна флексия (IP)
- 2.2.3.3. Правило за изречението в конституентната граматика
- 2.3. Подчинените изречения като част от сложните съставни и сложните смесени изречения
- 2.4. Конституентно дърво
- 2.5. Изреченска структурография
- 2.5.1. Граници на разгръщане на структурографските модели. Рекурсия в действие
- 2.5.2. Опит със старобългарски текстове
- 2.5.3. Нови принципи за класифициране
- 2.5.4. Интонация и структурография
- 2.6. Конфигурационен анализ на просто изречение
- 2.7. Конфигурационен анализ на сложно изречение
- 2.8. Първични скици – техниката на анализа
- 2.9. Езикът на авторите
- III глава. Статистическо моделиране на корпусния ресурс. Резултати**
- 3.1. Наблюдения. Обосновка на емпиричния материал на изследването
- 3.2. Сравнения между честотните характеристики *обхват* и *дълбочина* в сложните смесени изречения
- 3.2.1. Сравнения на честотната характеристика *обхват*
- 3.2.2. Сравнения на честотната характеристика *дълбочина*
- 3.3. Сложното смесено изречение. Теоретични основи за нова класификация

3.4. Статистически данни за видовете подчинени изречения в състава на сложното смесено изречение с оглед на изследваните произведения на Йордан Йовков и Йордан Радичков

3.4.1. Статистически данни за подчинените изречения в състава на сложното смесено, получени в предходно проучване

3.4.2. Статистически данни за подчинените изречения в ексцерпираните сложни смесени изречения от романа „Чифликът край границата“ и от романа „Ноев ковчег“

3.5. Разширен анализ на количествените характеристики в изречения от 101. до 200. от романа „Ноев ковчег“ на Йордан Радичков

3.6. Разширен обхват на синтактичния анализ на двусъставни прости изречения в романите „Антихрист“, „Чифликът край границата“ и „Ноев ковчег“

3.7. Приносът на статистическите прогностични методи. Нови статистически данни за строежа на сложното изречение в изследваните произведения на Йордан Йовков и Йордан Радичков

3.7.1. Статистически анализ на количествените характеристики, изведени от 200 сложни смесени изречения от произведенията на Йордан Йовков и Йордан Радичков

3.7.1.1. Изводи за синтаксиса на романа „Чифликът край границата“ от Йордан Йовков

3.7.1.2. Изводи за синтаксиса на романа „Ноев ковчег“ от Йордан Радичков

3.7.2. Сравнение между количествените характеристики в извадките от Йордан Йовков и Йордан Радичков

3.7.3. Дисперсионен анализ чрез тест на Левин (Levene's test) и t-тест на две независими извадки (Independent two-samples t-test)

3.7.4. Дисперсионен анализ чрез тест на Ман-Уитни (Mann-Whitney U test)

3.7.5. Сравнителни диаграми за количествените характеристики на сложните смесени изречения от романите „Чифликът край границата“ и „Ноев ковчег“

3.8. Статистически анализ на простите изречения. Изводи за статистиката. Изводи за синтаксиса

3.8.1. Описателен статистически анализ

3.8.2. Статистически тестове за дисперсионен анализ

3.9. Анализ на свързващите механизми в сложните смесени изречения от произведението „Чифликът край границата“ на Йордан Йовков и произведението „Ноев ковчег“ на Йордан Радичков

3.9.1. Подчинително свързване между простите изречения в състава на сложните смесени изречения

3.9.2. Съчинително свързване между простите изречения в състава на сложните смесени изречения

3.10. Структурографски модели на сложни смесени изречения

Изводи и заключение

Библиография

Списък на ексерпираниите източници

Приложение 1 (*Първични синтактични скици на сто сложни смесени изречения от романа „Чифликът край границата“ на Йордан Йовков*)

Приложение 2 (*Първични синтактични скици на двеста сложни смесени изречения от романа „Ноев ковчег“ на Йордан Радичков*)

Приложение 3 (*Сравнителни диаграми за количествените характеристики между авторите Йордан Йовков и Йордан Радичков*)

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Обект на дисертационното изследване са *обхватът* (като количествена характеристика той включва броя на простите изречения в състава на всяко едно сложно смесено изречение) и *дълбочината* (като количествена характеристика тя включва броя на равнищата, които изразяват вписването на подчинени изречения едно в друго, като всяко предходно се оказва главно за следходното. На първо равнище винаги стоят главни изречения, на второ – подчинено и/или две или повече съподчинени, на трето – подчинено, отнасящо се към кое да е от подчинените от равнище две и пр.) на българското сложно смесено изречение в романа „Чифликът край границата“ на Й. Йовков и в романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков. **Предметът на изследването** са първичните синтактични скици и структурографските модели на ексцерпираните сложни смесени изречения. **Първичните синтактични скици** представляват предварителни, алгоритмично изчислими модели на възможните комбинации в сложните смесени изречения. Те отразяват йерархичния строеж на изречението, като едновременно отчитат действието на координативния и субординативния принцип при организацията на синтактичното равнище (Бъркалова 2011: 152). Терминът *структурографски модел* в настоящото изследване е синоним на конституентно (синтактично) дърво.

В дисертацията се поставят **две основни цели**:

Първата цел е да бъдат изведени *количествените параметри* (обхват, дълбочина, брой главни изречения, брой подчинени изречения, брой съподчинени изречения, видове паратактични и хипотактични връзки и пр.) от първичните синтактични скици на сложните смесени изречения и чрез използване на сравнителен статистически анализ да бъдат направени изводи за езика на авторите Й. Йовков и Й. Радичков. **Втората цел** на дисертацията е да бъдат *класифицирани сложните*

смесени изречения в подвидове, като се имат предвид, **първо**, количествените параметри *обхват* и *дълбочина* и **второ**, като се изясни значението и употребата на термина „период“.

В дисертационния труд са предложени две възможности за разграничаване на сложните смесени изречения. Първата класификацията на сложното смесено изречение произхожда от теоретичните възгледи на известни български учени, чиито мнения са разгледани в първа глава. Приели сме, че *периодът е сложно смесено изречение, разделено на смислови части, които са съпоставени успоредно чрез синтактичния паралелизъм и се характеризират със специфична интонация* – обикновено с повишаване на тона в първа част и с понижаване на тона във втора част. Оттук произлиза и нашата първа класификация, която е двукомпонентна и включва *периодични* и *непериодични* сложни смесени изречения. *Втората* класификация се опира на следната закономерност между обхвата и дълбочината – в изреченията, в които се наблюдава *малък брой* главни предикации от първо равнище, дълбочината на изреченската структура е *по-голяма*, и обратното – колкото повече са главните предикации от първо равнище, толкова по-малко са равнищата (едно или две). Класификацията е трикомпонентна и включва видовете *линейни*, *дълбочинни* и *комбинирани* сложни смесени изречения. Двете класификации, предложени в настоящия труд, не са взаимноизключващи се.

За постигането на целите на дисертационния труд е необходимо да бъдат изпълнени **следните задачи**:

1. Да се проследи възникването и класификацията на българското сложно смесено изречение в българските граматики и научни трудове от периода на Възраждането до наши дни и да се обобщят водещите научни мнения.

2. Да се очертае пораждането на термина „период“ в българската синтактична традиция.

3. Да бъдат разгледани основните теоретични постановки на генеративната граматика и произтичащите от нея понятия, с които оперираме при изготвянето на корпусния ресурс.

4. Да се изберат подходящи произведения от български класически автори.

5. Да се ексцерпират 300 сложни смесени изречения от тях.

6. Да бъде създаден корпус от 300 първични синтактични скици на сложни смесени изречения от романите „Чифликът край границата“ на Й. Йовков и „Ноев ковчег“ на Й. Радичков.

7. Да се представят структурографски модели на сложни смесени изречения.

8. Да бъде описана първа класификация на сложните смесени изречения, включваща периодични и непериодични сложни смесени изречения.

9. Да се идентифицират и опишат интонационните контури и закономерности, характерни за подчинените прикопулни изречения в рамките на сложни смесени конструкции.

10. Да се извърши акустичен анализ на избрани копулативни конструкции (S1 cop S2, NP cop S, S cop NP) с помощта на програмата Praat с цел да се открият интонационни характеристики.

11. Да се формулират тридесет и три количествени характеристики, които да се извлекат от двеста (100 от романа „Чифликът край границата“ и 100 от романа „Ноев ковчег“) първични синтактични скици на сложните смесени изречения.

12. Да се сравнят и да се визуализират в графики честотните характеристики обхват и дълбочина на всички ексцерпирани изречения от трите изследвани романа – „Антихрист“ от Ем. Станев, „Чифликът край границата“ от Й. Йовков и „Ноев ковчег“ от Й. Радичков.

13. Да се установят закономерности между обхвата и дълбочината на сложните смесени изречения, изведени от тяхната линейна организация и степента на структурна йерархичност.

14. Да бъде описана втора класификация на сложното смесено изречение, включваща линейни, дълбочинни и комбинирани сложни смесени изречения.

15. Да се представи количественото съотношение между видовете подчинени изречения в състава на сложните смесени от трите изследвани романа – „Антихрист“ от Ем. Станев, „Чифликът край границата“ от Й. Йовков и „Ноев ковчег“ от Й. Радичков.

16. Да се представят данни за обхвата, дълбочината, броя главни изречения, броя подчинени изречения и тяхното количествено съотношението от втората извадка, състояща се от 101. до 200. сложно смесено изречение от романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков.

17. Да се представи статистическо проучване на тридесет и три количествени характеристики (обхват, дълбочина, брой подчинени изречения, брой главни изречения, брой съподчинени изречения и пр.) на двеста (100 от романа „Чифликът край границата“ и 100 от романа „Ноев ковчег“) от ексцерпираните сложни смесени изречения.

18. Да се обобщят начините на свързване (субординативно и координативно) между простите изречения в състава на сложните смесени.

19. Да се представи количествено съотношение между четири второстепенни части (допълнение, обстоятелствено пояснение, определение и сказуемо определение) от 150 прости двусъставни изречения (50 от романа „Антихрист“ на Ем. Станев, 50 от романа „Чифликът край границата“ на Й. Йовков и 50 от романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков), за да се създаде база за сравнение със сложните смесени изречения.

20. Да се анализират обхватът и дълбочината на 150 прости двусъставни изречения (50 от романа „Антихрист“ на Ем. Станев, 50 от романа „Чифликът край границата“ на Й. Йовков и 50 от романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков), за да се създаде база за сравнение със сложните смесени изречения.

21. Да се представи статистическо проучване на осем честотни характеристики (обхват, дълбочина, подчинително свързване – съгласуване, предложно, управление, прилагане; съчинително свързване – съюзно, безсъюзно) на 150 двусъставни прости изречения в допълнение към статистическото проучване на сложните смесени изречения, за да се очертаят приликите и разликите по споменатите характеристики между простото и сложното изречение.

22. Да се направят изводи за стила и езика на авторите Й. Йовков и Й. Радичков.

23. След провеждане на изследването да се илюстрира строежът на сложното смесено изречение чрез формален запис на конституентни правила.

За изпълнението на целите и задачите в настоящото дисертационно изследване е използвана методология, съвместяваща следните методи: 1. метод на ексцерпцията; 2. сравнително-исторически метод; 3. инструментален метод; 4. описателен метод; 5. статистически метод.

На всяко сложно смесено изречение от корпусния ресурс са определени видовете подчинени изречения, видът на връзките между простите изречения, както и йерархичните нива на подчинените изречения. В дисертацията се използват термини, присъщи както на генеративния, така и на традиционния синтаксис. Класификацията на подчинените изречения е разгледана в контекста на традиционно утвърдения модел от пет основни вида подчинени изречения в съвременната българска граматика: подложни, сказуемноопределителни, определителни, допълнителни и десетте вида обстоятелствени изречения. Всяко от тристата ексцерпирани изречения е представено с първична синтактична скица, която описва графично йерархичната структура, главните конституенти и връзките към тях. Начинът на изобразяване е модел, представен в монографията „Българският синтаксис: познат и непознат“ (Бъркалова 2011: 153).

Дисертацията има следната композиционна структура: *увод, три глави, заключение, библиография и три приложения*. Първа глава, озаглавена „Сложното изречение и терминът „период“ в българската синтактична традиция“, представлява преглед на научните трудове от периода на Възраждането до наши дни (2024 г.) и има за цел да проследи развоя на сложното смесено изречение и на термина *период*. Втора глава със заглавие „Теоретична платформа на изследването“ описва термините и понятията, с които борави генеративната граматика. Трета глава, която е озаглавена „Статистическо моделиране на корпусния ресурс. Резултати“, представя *резултатите* от проведеното проучване, базирано на ексцерпираните 300 сложни смесени изречения от класически български автори и съставените 300 модела на първични синтактични скици. В първите две приложения са включени 300 първични скици на ексцерпираните сложни смесени изречения, а Приложение 3 съдържа сравнителни диаграми за изследваните количествените характеристики между авторите Й. Йовков и Й. Радичков.

В **първа глава** е представен теоретичният преглед, който представлява обзор на монографии и граматики от периода на Възраждането до наши дни (1858 г. – 2024 г.). В нея са обобщени възгледите на учените, които са включили синтаксис в своите граматики и са засегнали темата за сложно изречение, включително и за неговите видове (сложно съчинено, сложно съставно и сложно смесено). Разгледани са и мненията за термина „период“. Обзорът е представен в няколко времеви периода. Първият обхваща годините от 1858 г. до 1875 г. и от изложените в него научни мнения на **Й. Груев** (1858), **И. Момчилов** (1868) и **Т. Икономов** (1875) се установи, че сложното смесено изречение *не е описано* като синтактично явление. Във втория разгледан период (**1.1.2.**), в който бяха обсъдени „Грамматика за българский язык“ от **Ст. Веженев** (1880), „Начална българска граматика“ от **Т. Шишков** (1880), „Синтаксис на българския язык“ от **Ат. Илиев** (1888), „Ръководство

по български език в три курса за долните класове на гимназиите. Курс III. Синтаксис“ от **Д. Мишев** (1895), също стана ясно, че не е коментиран терминът „сложно смесено изречение“, само **Ат. Илиев** твърди, че в езика има случаи, в които сложните съчинени и сложните съставни изречения се смесват в един вид. В раздел **1.1.3.** са обобщени научните мнения на автори в периода от началото на XX век до 40-те на XX век. От разгледаните две издания на **Кл. Карагюлев** (1901; 1922), изданието на **П. Калканджиев** (1936) и граматиката на **Ст. Младенов** и **Ст. Попвасилев** (1939) също *не се откриват* дефиниции на търсеното от нас понятие – сложно смесено изречение. Важен времеви отрязък за нашето изследване е периодът от 40-те години на XX век до 70-те на XX век, защото в него за първи път е описано *сложното смесено изречение* като трети вид сложно изречение от **Л. Андрейчин** (1944). Терминът отсъства от граматиките на **Ал. Теодоров-Балан** (1940) и на **Д. Попов** (1941). Този период е съществен и с изследванията на **К. Попов** (1962) и **Р. Русинов** (1967), които не само дефинират сложното смесено изречение, но и въвеждат негови разновидности. В последните две десетилетия на XX век, в които са разгледани изданията на **Ю. С. Маслов** (1982), **Академичната граматика** (1983), **Ив. Недев** (1992), **Ст. Брезински** (1995), **Й. Пенчев** (1993), **П. Пашов** (1999) и **Св. Коева** (1999), въпросът за сложните изречения е обстойно изследван. Оформят се различни визии за сложните смесени изречения, видими със своите разновидности. Именно в този времеви отрязък ясно се очертава същността на сложните смесени изречения като отделен вид сложно изречение. Последният период (**1.1.6.**), който беше разгледан, представя научните мнения на петима автори – **Ст. Петрова** (2008), **Я. Пометкова** (2015), **П. Радева** (2015), **Ел. Каневска-Николова** (2020) и **В. Вългов** (2021). Твърденията им за същността на сложното смесено изречение са в голяма степен *еднакви*. Този факт свидетелства за унифицирането и достигането до единно мнение за природата на тези структури.

В раздел **1.2.** се представят дефиниции за термина *период* от Възраждането до наши дни (1858 г. до 2024 г.). Тогава се оформят два модела за разбиране на периода. Според **Й. Груев** (1858) „изречение“ и „период“ обозначават едно и също понятие, като основна негова характеристика е двудялбата. **Ив. Момчилов** (1868), **Т. Икономов** (1875) и **Т. Шишков** (1872) развиват по-сложен модел, в който периодът се дефинира като израз на основна мисъл и се класифицира според състава, съюзите и броя на главните части, като всички те акцентират върху двудялбата като негова характеристика. Терминът „период“ в граматиките от Възраждането е разгледан като структура, която е по-сложна от изречението (с изключение на граматиката на Йоаким Груев от 1858 г.). Постепенно периодът еволюира като синтактичен феномен с отличителни признаци, включващи специфична интонация и синтактичен паралелизъм. Разгледаните автори, издали своите научни трудове след Освобождението – **Ат. Илиев** (1888), **П. Калканджиев** (1936), **Ал. Теодоров-Балан** (1940), **Е. Николов** (1947), **К. Попов** (1998, трето издание) и **Р. Русинов** (1970), дефинират термина „период“ като различен вид сложно изречение с някаква допълнителна отличителна характеристика. Постепенно той се превръща в сложно изречение със свои собствени диференциални признаци – специфична интонация, двудялба и синтактичен паралелизъм. В разгледаните научни трудове от 90-те години на XX век до наши дни (2024 г.) авторите представят различни гледни точки към термина „период“. **Ив. Недев** (1992) го определя като разновидност на многокомпонентните сложни изречения, отличаваща се със структурен паралелизъм и интонационно деление. **Ст. Брезински** (1995) го представя като силно развито сложно изречение с вътрешна градация и специфична пунктуация (точка и запетая), а според **А. Гецов** (1997) периодите могат да съвпадат или да не съвпадат формално с изреченската структура. **В. Вътов** (2021) също подчертава

надизреченския характер на периода, като го представя като синтактична единица с висока структурна сложност.

Втора глава от дисертационното изследване представлява теоретичен обзор на генеративно-трансформационната граматика. С помощта на аналитичния апарат на тази граматика бяха създадени 300 първични синтактични скици на сложни смесени изречения. Тук са изведени принципите на конституентната граматика, изложени от Й. Пенчев, Ил. Кръпова, Й. Тишева, Ив. Петрова и П. Бъркалова.

Голяма част от втора глава на дисертацията се съсредоточава в описанието на *конфигурационния синтактичен анализ*. Понятието се разглежда в контекста на простото и на сложното изречение. Алгоритъмът за определяне на функцията на подчинените изречения се опира на т.нар. постулати за конфигурационен синтактичен анализ. Методът е заимстван от П. Бъркалова (Бъркалова 2017; Бъркалова 2019). Показана е и техниката за анализ на синтактичните първични скици.

Значителна част от втора глава заемат и конституентните правила за подчинените изречения като част от сложните съставни и сложните смесени. В изложението са описани класификациите, дадени от **Й. Пенчев, Св. Коева и П. Бъркалова**. При съставянето на корпусния ресурс се оперира изцяло със систематизираното изложение на подчинените изречения от П. Бъркалова (Бъркалова 2017; Бъркалова 2019).

От разгледаните научни трудове на **Й. Пенчев** (1998) и **Ив. Петрова** (2009) в първата част на втора глава се обобщава, че словосъчетанията са група думи, между които има отношение на подчинение и които според теорията за Управление и свързване функционират като една синтактична цялост. В дисертацията е приета тази теза и моделите на изреченията са изградени изцяло с теоретичната обосновка на генеративната граматика.

В раздел **2.2.2.** са представени принципите за изграждане на синтактични структури в рамките на Теорията Х'. Установява се, че

всяко словосъчетание *XP* е проекция на определена лексикална категория – съществително *N*, прилагателно *A*, глагол *V*, наречие *Adv* или предлог *P*, като опората (head) е централният елемент в структурата. Въз основа на изследванията на **Й. Пенчев** (1993; 1998), **Ил. Кръпова** (2000) се определят критериите за конституентност на словосъчетанията (координация, субституция, изпускане, заместване, преместване), а според монографията на **П. Бъркалова** (2019) са изведени възможните комбинации между отделните категории в българския език. Представена е комбинаторна матрица и постулати за реално съществуващите граматически връзки, като се установява, че българският език допуска определени типове словосъчетания (напр. *чаши вода, винаги добра, пътува за някъде*). Разделът обобщава, че словосъчетанията са основна проекция в синтактичната организация на изречението и важен етап при моделирането на неговата структура.

Значителна част от втора глава обръща внимание на функционалните категории *СП* и *IP*. Обширно е дискутирана темата за това кои са комплементизатори в българския език. В дисертацията се приема позицията на **П. Бъркалова** (1997) и се използва терминът *подчинителен съюз*. В раздел 2.3. (Подчинените изречения като част от сложните съставни и сложните смесени изречения) е представена системата от подчинени изречения в СБЕ според трактовките на **Й. Пенчев** (1999), **Св. Коева** (2001) и **П. Бъркалова** (2019). Подробно се разглежда алгоритъмът за разкриване вида на подчинените изречения, който се позовава на т.нар. постулати на конфигурационен анализ (вж. Бъркалова 2019). В допълнение на това подробно се обяснява какво е конституентното дърво според трудовете на **Й. Пенчев** (1984; 1993).

За изясняване на понятията *структурография* и *конфигурационен синтактичен анализ* е описано тяхното представяне от **П. Бъркалова** (Бъркалова 2018; Бъркалова 2019).

Предмет на структурографията е „образното заснемане“ на изреченската структура и дизайн, както и измерването на качествени и количествени параметри в „архитектурния“ план на синтактичното равнище (Бъркалова 2019: 155). Качествената страна се проявява чрез съдържанието на „вгнездените“ и изразени чрез структурата „порции“ от даден езиков изказ в процеса на речевата дейност. Количествената страна включва параметрите обхват и дълбочина на структурата (Бъркалова 2019: 155).

Конфигурационният синтактичен анализ е начин за определяне на синтактичната функция на думите в рамките на простото изречение и вида на подчинените изречения в сложните, без да се използва традиционното задаване на въпроси. Необходимо е само да се прилагат постулатите, които са ясно очертани с помощта на синтактични дървета на прости изречения и първични синтактични скици на сложни съставни и сложни смесени изречения. Този анализ е надежден инструмент, който е в помощ на синтактичната практика и на дисертационното изследване.

Чрез построяване на структурографско изображение на сложното смесено изречение, което илюстрира най-голям обхват от 19 прости изречения, в дисертацията се доказва тезата, че разрояването на изреченията е рекурсивно и че рекурсията е свойство на езиковите структури. Със създаването на всички синтактични скици и тяхното разглеждане се показва, че в създадения корпус има изречения, отразяващи рекурсивното „роене“ в рамките на смесените изречения. Установи се, че рекурсията (възвръщането) се корени не само на равнището на лексемите и фразите, но и на равнището на изреченията.

С представянето на структурографски модел в раздел **2.5.2** на избрано изречение от текстовете на Евтимий Търновски се потвърди, че структурографският подход е възможен и при изречения, които на пръв поглед изглеждат непродуктивни. Моделите показаха голям обхват и дълбока структура – резултат,

който е изведен и за тримата изследвани автори – Ем. Станев, Й. Йовков и Й. Радичков.

От направения исторически преглед беше съставена първата класификация на сложните смесени изречения, чрез която беше имплементиран терминът „период“ в парадигмата на сложните смесени изречения. Разграничени бяха два вида сложни смесени изречения – *периодични* и *непериодични* сложни смесени изречения. **Периодични** са тези сложни смесени изречения, които съдържат диференциалните признаци на периода – двудялба, синтактичен паралелизъм без стилистична маркираност и специфична интонация, а **непериодични** са тези сложни смесени изречения, които не притежават посочените характеристики. Констатирахме също, че в нашата извадка се съдържат само няколко примера от периодичните сложни смесени изречения.

Във втора глава са представени и проучванията за връзката между интонацията и структурографските модели. От получените данни, които потвърждават изследвания на други автори (Маринов 2018 и др.), се изказа хипотезата, че при изречения (от извадката от двадесет прикопулни изречения), които са въведени с подчинителна връзка „че“, е изразена и ясно се отчита от интонационния контур междуизреченската пауза. Резултатът, който е получен при изреченията, въведени със съюза „да“, е, че съюзът „да“ *не бележи* междуизреченска пауза и заедно с края на предходната дума от главното изречение и следходната от подчиненото образуват фразова цялост.

За финал във втора глава е направен кратък обзор на научните мнения за стила и езика на тримата изследвани автори, в т.ч. и на Ем. Станев. Установено беше, че езикът им се характеризира с богати и сложни синтактични структури. Настоящото изследване потвърди, че Ем. Станев, Й. Йовков и Й. Радичков изграждат езикови структури, които демонстрират висока степен на синтактична сложност и художествено майсторство. Получените резултати показват, че богатството и многообразието

на техните синтактични конструкции не са само белег на индивидуален стил, а и свидетелство за възможностите на българския език.

Изложението в **трета глава** е основната част на изследването, в която чрез статистическо моделиране бяха анализирани количествените характеристики (33 на брой) на сложните смесени изречения. Установено беше, че синтаксисът на сложните смесени изречения в ексцерпираните триста изреченски структури от двата класически български романа „Чифликът край границата“ и „Ноев ковчег“ разкрива висока степен на сложност и многопластова структура. Въз основа на систематичните наблюдения и създаването на обобщения успешно бяха осъществени заложените изследователски цели и задачи. Посредством синтактичните скици и въз основа на конфигурационния синтактичен анализ беше визуализирана структурата на всяка изреченска единица в корпуса. В хода на наблюденията стана възможно извеждането на всички обобщени резултати чрез статистическите прогностични методи, в това число и на допълнителните статистически методи – тест на Левин (Levene 1960) за равенство на дисперсиите и *t-тест* (Rice 2006), представени в разработката както под формата на таблица, така и описателно.

Сравнявайки двамата автори за обхвата на простите предикации в състава на сложните смесени изречения, беше направен извод за общия брой на всички прости изречения в рамките на 100^{те} изследвани сложни смесени изречения – при Й. Йовков наброяват 668, а при Й. Радичков са 663. Разликата от 5 изречения не е статистически значима. Изненада беше, че от 100 случайно ексцерпирани сложни смесени изречения от романа „Чифликът край границата“ и точно толкова от романа „Ноев ковчег“ се съдържат приблизително равен резултат прости изречения. Главите предикации и при двамата автори (при Йордан Йовков са 293, а при Йордан Радичков – 277) са с около сто по-

малко от броя на подчинените. Подчинените изречения са значително по-често употребявани и при двамата (при Й. Йовков са 375, а при Й. Радичков – 386). Главните предикации в „Чифликът край границата“ са с 16 повече от тези в „Ноев ковчег“, а при подчинените е обратно – в „Ноев ковчег“ подчинените са с 11 повече от тези в „Чифликът край границата“. Резултатът е значим за дисертационното изследване, защото за тези данни могат да бъдат направени следните изводи:

- В двете изследвани произведения подчинените изречения са повече от главните;

- Разликата в броя на простите изречения между двата романа не е статистически значима.

В трета глава бяха изведени и сравнени данни за обхвата и дълбочината на сложните смесени изречения. Резултатите, получени от извадката от романа „Ноев ковчег“, взимат превес спрямо тези от романа „Чифликът край границата“, тъй като най-големият обхват от прости изречения в състава на сложно смесено при Й. Радичков е деветнадесет, а при Й. Йовков – тринадесет. Фигура 1 и 2 илюстрират подробно данните за обхвата в изследваните произведения.

Фигура 1. Брой на простите изречения в сложните смесени изречения от романа „Чифликът край границата“ на Й. Йовков

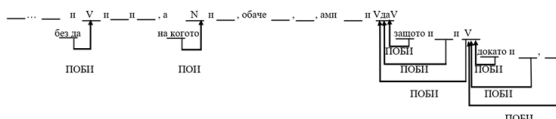
Фигура 2. Брой на простите изречения в сложните смесени изречения от романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков

Сложното смесено изречение с най-голям обхват от 19 прости, ексцерпирано от романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков, бележи най-висок резултат във всички изследвани 500 смесени изречения. На фигурата по-долу е илюстрирано изречението с неговата първична синтактична скица.

Фигура 3. Първична синтактична скица на сложното смесено изречение с най-голям обхват

67. По-нататък картината се повтори... след още веднъж... и още веднъж припълузихме излязла внимателно водата от своите димичи ведрa, забутвайки се целите в пара, и без да изпитвам нищо на непроницаемите си лица, отидох за нов снаг и се върнах обратно при огньовете и всеки един тури съда на своя си огън, а на когото дървната се привърнаха, влизаше той с брадвата навътре в гората и подир малко се разнасяха от гората външ на брадвата и външ на посеченото дърво, обаче това бяха вихове в пустиня, никой не се припълузваше там на помощ, ами напротив, едва припълузването е измисъл отсеченото дърво при своя огън, и ето че друг вече се готви да влезе в гората със своята близка брадва, защото огънят му е съвсем изтънял и едва-едва припълузва и облизва с език опушеното дъно на ведрото, докато през това време от съседните огньове една част от припълузните вече напълузват обтурнатите в пара съдове и изливат внимателно снежната вода от тях, извървено много съсредоточени в работата си, подир излизането на водата един по един мъжете търсят за още снаг, запълузвайки непроницаемостта на лицата си...

В раздел **3.2.2.** са представени данните за дълбочината (с термина „дълбочина“ се означава броят хипотактични равнища¹⁾) на изреченската структура. При получените данни отново се наблюдават различия. В извадката от произведението „Чифликът край границата“ най-голямата дълбочина е от пет равнища, а най-много са изреченията с по две и с по три равнища. На Фигура 4 са показани всички получени резултати.

Фигура 4. Брой равнища в сложните смесени изречения от романа „Чифликът край границата“ на Й. Йовков

Беше изчислена и честотността на равнищата в романа „Ноев ковчег“ от Й. Радичков. Той е и авторът, при когото се отличават цели *осем* равнища. Това е максималният резултат по отношение на равнищата във всички изследвания, доказващ рекурсивната природа на езика на ниво *сложно изречение*. Най-често срещани са тези с две и три равнища, резултат, който е

¹ Тук под равнища трябва да се има предвид вписването на подчинени изречения едно в друго, като всяко предходно се оказва главно за следходното. На първо равнище винаги стоят главните изречения, на второ – подчинено и/или две или повече съподчинени, на трето – подчинено, отнасящо се към кое да е от подчинените от равнище две и пр.

валиден и за тримата автори. Изводите за романа „Ноев ковчег“ са онагледени на Фигура 5.

Фигура 5. Брой равнища в сложните смесени изречения от романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков

В раздел **3.3.** от трета глава на базата на отношението между обхват и дълбочината беше изведена следната закономерност – в изреченията, в които се наблюдава малък брой главни предикации, дълбочината на изреченската структура е по-голяма, и обратното – колкото повече са главните предикации, толкова по-малко са равнищата (едно или две). Тази закономерност послужи да бъде изведена втората класификация на сложните смесени изречения, която включва *линейни*, *дълбочинни* и *комбинирани* сложни смесени изречения. Таксономията е трикомпонентна. Онези сложни смесени изречения, чиято структура се разгръща в линеен ред и съдържат голям брой главни предикации, са отнесени към т. нар. *линейни сложни смесени изречения*. Сложните смесени изречения, които се проектират в повече равнища (над три) и съдържат голям брой подчинени/съподчинени, са причислени към *дълбочинните сложни смесени изречения*. В класификацията се включват и изреченията със средни параметри – тези, които застават на средно ниво, съдържат равен или приблизително равен брой и главни, и

подчинени предикации и имат среден брой равнища (две-три). При тях не може да се отчете нито една от двете закономерности. Тези сложни смесени изречения са обособени в отделна група, типологизирана като *комбинирани сложни смесени изречения*.

Централно място в дисертацията заемат и изследванията за фреквентността на видовете подчинени изречения в двете произведения. Най-чести по употреба са обстоятелствените изречения, а най-малко използвани са сказуемноопределителните. Допълнителните, определителните и подложните заемат второ, трето и четвърто място. От друга страна, изследването ни послужи да направим заключение, че в рамките на наблюдавания материал някои елементи от синтактичното изразяване липсват – не се откри наличие на сказуемноопределителни изречения към подлога.

За изследваните 33 количествени характеристики се доказва, че усредненият статистически резултат е валиден за целите литературни произведения. Резултат, който е отчетен с най-висок принос за дисертационното изследване. След като бяха получени данни за статистическите величини средно (mean) и медиана (median) с доверителен интервал 99% за всички разгледани количествени характеристики, бяха получени резултати, представляващи интерес за синтаксиса. Изказани бяха изводи за синтаксиса на сложните смесени изречения на целите произведения. Като най-съществени изводи се отчетоха тези за количествените характеристики *обхват*, *дълбочина*, *брой главни изречения*, *брой подчинени изречения* и *брой съподчинени изречения* от двете изследвани произведения. Установено беше, че е типично за двата изследвани романа („Чифликът край границата“ на Й. Йовков и за романа „Ноев ковчег“ на Й. Радичков) броят на простите изречения в сложното смесено (обхватът) да е 6 или 7. За дълбочината на синтактичните равнища статистическият анализ показва, че е типично за двата изследвани романа броят на равнищата в сложното смесено да е 3. Типично за романа „Чифликът край границата“ на Й. Йовков е, че броят на главните

изречения в сложното смесено е 3, а за романа „Ноев ковчег“ е 2 или 3. Характерното за броя на подчинените изречения в сложното смесено и за романа „Чифликът край границата“, и за „Ноев ковчег“ е 3 или 4. В броя на съподчинените изречения в сложното смесено от двамата автори пък открихме разлика, защото при Й. Йовков е 1 или 2, а при Й. Радичков 2 или 3.

В раздел **3.7.3.** за допълнителен статистически анализ беше използван тестът на Левин за равенство на дисперсиите и t-тест за сравнение на средните стойности на двете извадки. Първият проверява дали данните на двамата автори имат сходна дисперсия, а вторият – дали средните стойности се различават значимо. На базата на тези тестове се установи, че при редица подчинителни връзки (напр. ЗА ДА, КАТО, ПОНЕЖЕ, КОГАТО, СЯКАШ и др.) средните стойности са статистически равни и авторството не влияе върху тяхната честота. При останалите показатели обаче се наблюдават значими разлики, което означава, че авторството оказва влияние. Допълнителният анализ, който се проведе с теста на Ман-Уитни, потвърди резултатите от теста на Левин и t-теста. Установено беше, че при повечето характеристики няма статистически значима разлика между двамата автори, но при определени показатели (напр. броя на подчинителни връзки тип КАК и КОЙТО/КОИТО/КОЕТО) авторството оказва съществено влияние. Тези различия могат да се разглеждат като маркери за стилова идентификация, докато останалите показатели отразяват особености на употребата при отделните автори и в практиката на писане на български език като цяло.

В отделна част от трета глава (3.6.) беше направен извод за броя на простите изречения в състава на сложните смесени, в които простите изречения от последните анализирани (от 101. до 200., поместени в Приложение 2) наброяват 601. От тях главните изречения са 246, а подчинените – 355. Наблюдава се разлика от над 100 броя между главни и подчинени изречения, като превес отново взимат подчинените. Обхватът на простите изречения от тези

сложни смесени е от минималните три до максималните тринадесет прости. Най-голям е броят на сложните смесени изречения, чийто състав е от пет прости. След това са тези смесени изречения, които съдържат по четири и шест прости. Установена беше зависимост, при която увеличаването на обхвата на простите изречения (до единадесет, дванадесет или тринадесет) е съпътствано от значително стесняване на броя на смесените (до едно-две в извадка от 100 сложни смесени изречения). Тази теза е валидна и за всички предходни извадки. Другата важна количествена характеристика, която беше изведена от вторите 100 сложни смесени изречения (от 101. до 200. изречение от Приложение 2), е дълбочината на хипотактичните равнища на изреченските структури. Резултатите и от тази извадка са потвърждение на вече установени данни – най-често употребявани и тук са сложните смесени изречения с две равнища, а най-обширната дълбочина е от седем равнища. Не са малко и случаите с по три равнища. Данните от количественото съотношение между видовете подчинени изречения сочат, че за пореден път резултатите показват следното: подчинените обстоятелствени изречения са най-много, след това са подчинените допълнителни изречения, определителните са трети по употреба, четвърти по фреквентност са подчинените подложни изречения, а най-малкият дял се пада на подчинените сказуемноопределителни изречения.

Значителна част от трета глава обхваща и резултатите от статистическите анализи, проведени с данни от прости изречения. За да се докаже, че този начин на представяне на информацията е значима, възникна необходимостта да бъдат съпоставени данните, получени при анализ на сложните смесени изречения, с данни от анализите на прости двусъставни изречения. Целта е да се докаже, че възприетият анализ на сложните смесени изречения (сравнителен статистически анализ на количествени характеристики) е приложим към количествени характеристики и на прости изречения. От проведените проучвания за 150 прости

двусъставни изречения (по 50 от тримата автори Ем. Станев, Й. Йовков и Й. Радичков) се установи, че най-застъпена и в трите произведения е функцията *определение*. При двама от авторите (Й. Йовков и Й. Радичков) следват обстоятелствените пояснения, а при Ем. Станев – допълненията. Накрая са сказуемните определения и в трите произведения.

От сравнителния статистически анализ върху нашата извадка от прости двусъставни изречения (150 прости изречения – по 50 от романите „Антихрист“, „Ноев ковчег“ и „Чифликът край границата“) изведохме резултатите за осем количествени характеристики – *обхват* (брой на пълнозначните думи), *дълбочина*, *съгласуване*, *предложно свързване*, *управление*, *прилагане*, *съюзно свързване* и *безсъюзно свързване*. Изводите представляват резултат, типичен за целите произведения. За количествената характеристика *обхват* беше установено, че типично за броя на думите в простото изречение от романа „Антихрист“ е, че той е 6 или 7, в романа „Ноев ковчег“ е 7 или 8, а в „Чифликът край границата“ – 6. За количествената характеристика *дълбочина* резултатите показаха, че типично за дълбочината в простото изречение от романа „Антихрист“ е, че тя е 4 или 5, в романа „Ноев ковчег“ е 5, а в „Чифликът край границата“ – 4 или 5.

В дисертацията се анализира и употребата на видовете свързване между простите изречения в състава на сложното смесено. Изследването върху подчинените изречения в творбите на Й. Радичков и Й. Йовков показва ясно изразено преобладаване на субординативните връзки. Най-често употребявани и при тримата автори са съюзите „да“ и „че“, докато другите съюзи („макар че“, „без да“, „преди да“ и др.) се срещат по-рядко. Особено силно е застъпено безсъюзното подчинително свързване чрез к-думи и относителни к-думи, които осигуряват висока степен на синтактично разнообразие и гъвкавост в художествения текст. Възприетата класификация (по П. Бъркалова 2017) разграничава

пет вида съчинителни връзки (безсъюзни, съединителни, противопоставителни, съотносителни и уточняващи). Данните от дисертационното изследване върху Й. Йовков и Й. Радичков показват, че най-често използвани са съединителните връзки, следвани от безсъюзните, докато уточняващите са най-рядко срещани, като при Й. Радичков липсват напълно. В сравнение с подчинителните съчинителните връзки са по-слабо представени, което се обуславя от доминиращото присъствие на подчинени изречения в сложните смесени изречения.

Като върхово проявление на анализирания обект в дисертацията са определени структурографските модели на изреченията образци, избрани по различни критерии. Анализът на сложното смесено изречение се извършва чрез фразовоструктурния подход. В основата му стои разбирането, че синтактичното дърво отразява структурните възможности на българския език и неговото предикативно и рекурсивно разгръщане. Представени са синтактични дървета на изреченията с най-голям обхват и с най-голяма дълбочината, защото те демонстрират възможностите на метода и показват как той „преоформя“ анализа на българския синтаксис. Това е особено важно, тъй като в българската традиция сложното смесено изречение досега не е било представяно чрез граф с ясно видими предикативни връзки и рекурсивно вписване от думи към фрази, от фрази към изречения, от лексикални към функционални категории и обратно. Наблюдава се, че колкото и различни на пръв поглед да са изреченията, те се свеждат до едно формално описание чрез функционални възли и конституентни правила, които се преповтарят. Лексикалните и функционалните категории се преплитат в един механизъм, действащ във всяко изречение. Чрез представените синтактични дървета *доказахме твърдението*, че с **увеличаване на броя на равнищата в дълбочина се увеличава броят на функционалните категории**.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА В АВТОРЕФЕРАТА

Бъркалова 2017: Бъркалова, П. *Българският синтаксис: познат и непознат*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2017 (трето преработено и допълнено издание).

Бъркалова 2018: Бъркалова, П. Изреченската структурография – преоборудване на синтаксиса и пресечна точка с други науки. // *Български език*, №65, 2018, Приложение, 45 – 61.

Бъркалова 2019: Бъркалова, П. *Български синтаксис. Конфигурационен анализ на изречението*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2019.

Веженев 1880: Веженев, Ст. *Граматика за българският език*. Пловдив, 1880.

Шишков 1880: Шишков, Т. *Начална българска граматика*. (Второ издание, поправено и допълнено). Търново: Книгопродавница „П. Стоянович Джамаджиев“, 1880.

Илиев 1888: Илиев, А. *Синтаксис на българския език*. Пловдив: Изд. „Христо Г. Данов“, 1888.

Мишев 1895: Мишев, Д. *Ръководство по български език в три курса за долните три класа на гимназиите и горния курс на началните училища. Курс III. Синтаксис*. Пловдив: Изд. „Хр. Г. Данов“, 1895.

Маринов 2018: Владислав Маринов. За интонационния контур на подчинените подложни изречения. // *Проблеми на устната комуникация, 11. Единадесета международна научна конференция*, Велико Търново, 10-11 ноември 2017. Велико търново, 2018, стр. 369 – 381.

Левин 1960: Levene, H. Robust tests for equality of variances. // *Contributions to Probability and Statistics: Essays in Honor of Harold Hotelling*. Stanford University Press, 1960, 278 – 292.

Райс 2006: Rice, A. *Mathematical Statistics and Data Analysis*. 3rd ed. Belmont, CA: Thomson Brooks/Cole, 2006.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Бъркалова, Колева-Костова 2021: Бъркалова, П., Кр. Колева-Костова. За природата и дефинирането на сложното смесено изречение. // *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2021) II том*, София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2021, 49 – 59.

Бъркалова, Колева-Костова, Манев 2022: Бъркалова, П., Кр. Колева-Костова, Хр. Манев. Структурографският потенциал на българското сложно изречение. Приносът на статистическите прогностични методи. // *Доклади от Международна юбилейна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 15-17 май 2022)*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022, 102 – 112.

Колева-Костова 2022а: Колева-Костова, Кр. Ритмично-интонационни модели на прикопулните подчинени изречения. // *Български език*, № 69, 2022, Приложение, 218 – 229.

Колева-Костова 2022б: Колева-Костова, Кр. За обхвата и дълбочината в сложното смесено изречение – паралелни наблюдения. // *Verba iuvenium* – „Словото на младите“, Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, бр. 4, 2022, 66 – 79.

Бъркалова, Колева-Костова, Манев 2023: Бъркалова, П., Кр. Колева-Костова, Хр. Манев. Разширен обхват на синтактичния анализ чрез структурография и статистически прогностични методи. // *Доклади от Международна юбилейна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2023)*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2023, 13 – 23.

СПРАВКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Настоящият дисертационен труд е първото обстойно изследване на българското сложно смесено изречение в съвременния български език.

2. Изследването има принос в осъществяването на обширно проучване за термина *период* в диахронен план, като се проследяват основните етапи от неговото развитие.

3. Съставеният корпус от 300 първични синтактични скици на сложни смесени изречения представлява оригинална емпирична база, която осигурява систематизиран и представителен материал.

4. В дисертационния труд са предложени две нови класификации на сложните смесени изречения. *Първата* е двукомпонентна и включва *периодични* и *непериодични* сложни смесени изречения. *Втората* класификация е трикомпонентна и включва видовете *линейни*, *дълбочинни* и *комбинирани* сложни смесени изречения.

5. В дисертационното изследване за първи път се доказва, че усредненият статистически резултат за 33 количествени характеристики *е валиден* за целите литературни произведения „Ноев ковчег“ и „Чифликът край границата“, което представлява съществен принос към методологията на синтактичните изследвания. Проведен е детайлен статистически анализ с доверителен интервал 99% за всички разгледани характеристики, въз основа на който са направени изводи за синтаксиса на сложните смесени изречения.

6. Извършеният за първи път сравнителен статистически анализ на 150 прости двусъставни изречения (по 50 от романите „Антихрист“ , „Ноев ковчег“ и „Чифликът край границата“), чрез който бяха изведени осем количествени характеристики (*обхват* (брой на пълнозначните думи), *дълбочина*, *съгласуване*,

предложно свързване, управление, прилагане, съюзно и безсъюзно свързване) отрази закономерности, типични за целите романи на изследваните автори.

7. Създадените структурографски модели на изречения образци за първи път представят българското сложно смесено изречение като граф с ясно видими предикативни връзки и рекурсивна структура. Чрез тях се разкриват структурните възможности на българския език и неговият рекурсивен характер.